

15

IV. Béla király (1235–1270)

Kiváltságlevél / *privilegium*¹ a zsidók számára (“Iudeis hec iura ordinavimus”)

1251. december 5

Kéziratok:

Zsigmond király (1387–1437) átirata (*transcriptio*) és megerősítése (*transsumptum*) (1422)²
(az oklevél pozsonyi példánya,³ az alább közölt szöveg ennek nyomán)

II. Ulászló király átirata (*transcriptio*), illetve megerősítése (*transsumptum*) (1494) (az oklevél pozsonyi és kassai példányai)⁴

Átiratok / Megerősítések, amelyek fennmaradtak vagy amelyekről tudomásunk van:

Székesfehérvári káptalan mint hiteleshely (*locus credibilis*), a fehérvári zsidók (*Judei Albenses*)⁵ kérésére (1256. március 16)⁶

Székesfehérvári káptalan mint hiteleshely, Salamon fehérvári zsidónak a magyarországi zsidók nevében előterjesztett kérése nyomán Zsigmond király felszólítására,⁷ Salamon és a Magyar királyságban tartózkodó (*commorans*) többi zsidó számára (1396. február 24 után)⁸

Székesfehérvári káptalan Saul budai és Saul pesti származású székesfehérvári zsidók kérésére számukra és a Magyarországon tartózkodó összes zsidó számára (1406. szeptember 7)⁹

Zsigmond király, Nyúl (Niwl / Nywl) budai zsidó kérésére (Prága, 1422. augusztus 10)¹⁰

Székesfehérvári káptalan, Farkas (*Ffarkas iudeus*) soproni zsidó kérésére, Zsigmond király rendeletére (Buda, 1431. október 18)¹¹

---

¹ Fügőpecsétetes oklevél.

² Friss Ármin, Magyar-zsidó oklevéltár / Monumenta Hungariae Judaica, I (Budapest: Wodianer F. és Fiai, 1903), p. 165, no. 129.

³ Korábban Pozsony, Városi levéltár, Ladula xx, no. 19. Ez tartalmazza a legrégebb fennmaradt szöveget, ezen láthatók a lapszéli héber számok. – Fénykép: Magyar Országos Levéltár, DF 239444.

⁴ Fénykép: Magyar Országos Levéltár, DF 240766 (Pozsony); 270046 (Kassa, romlott változat).

⁵ Székesfehérvár.

⁶ Friss Ármin, Magyar-zsidó oklevéltár / Monumenta Hungariae Judaica, I (Budapest: Wodianer F. és Fiai, 1903), p. 31, no. 23. – #*

⁷ Friss Ármin, Magyar-zsidó oklevéltár / Monumenta Hungariae Judaica, I (Budapest: Wodianer F. és Fiai, 1903), pp. 107–108, no. 72 sk.

⁸ Friss Ármin, Magyar-zsidó oklevéltár / Monumenta Hungariae Judaica, I (Budapest: Wodianer F. és Fiai, 1903), pp. 108–109, no. 73; Kumorovitz L. Bernát, szerk., Budapest történetének okleveles emlékei, III (*), pp. *, no. 202–203. – #*.

⁹ Friss Ármin, Magyar-zsidó oklevéltár / Monumenta Hungariae Judaica, I (Budapest: Wodianer F. és Fiai, 1903), pp. 124–125, no. 89. – Kumorovitz L. Bernát, szerk., Budapest történetének okleveles emlékei, III (*), pp. *, no. 464. – Mályusz Elemér, Zsigmondkori oklevéltár, II: (1400–1410), Első rész (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1956), p. 620, no. 4972 (regeszta). – #*.

¹⁰ MZsO I, p. 165, no. 129.– Kumorovitz L. Bernát, szerk., Budapest történetének okleveles emlékei, III (*), pp. *, no. 813. – #*.

Zsigmond király, Jakab pozsonyi és Nicol budai zsidóknak a Magyarországon tartózkodó összes zsidó nevében előterjesztett kérésére (Prága, 1436. november 4, *transsumptum*)¹²
 Albert (Albrecht) osztrák főherceg (V. Albert) (1404/1411–1439), magyar király (I. Albert) és német-római császár (II. Albert) (1438–1439), Kis Jakab (*Jacobus parvus*) budai és “egy másik” Jakab (*alter Jacobus*) pozsonyi zsidó, a többi magyarországi zsidók megbízottjainak kérésére, Zsigmond király oklevele alapján (1438. május 26)¹³
 V / Postumus László király, Farkas,¹⁴ Nyúl (Niwl / Nywl) és Jakab (Jacob) budai zsidók kérésére, Zsigmond és Albert királyok oklevele alapján (1453. február 9)¹⁵
 Mátyás király, Farkas (Forkthasius / Farkasius), Nyúl és Hozman¹⁶ / Hoffman / Mayor¹⁷ budai zsidók kérésére, “az összes magyarországi zsidók, ezek örökösei és minden utódai számára örök időkre” (1458. június 19)¹⁸
 Mátyás király, koronázása alkalmából, Farkas, Nyúl és Jakab budai zsidók kérésére (megerősítése: *Decretum II.*, § 1) (1464. június 5)¹⁹
 II. Ulászló király, *Jakobus Mendell filius iudei Mendel* zsidó praefectus kérésére, az összes magyarországi zsidó számára (átirat, 1493. július 26;²⁰ megerősítés / *transsumptum*, 1494. január 10)²¹
 Werbőczy István (1458–1541), *Codex tripartitum* / Hármaskönyv (1517), II, 14, § 74
 II. Lajos király (1516–1526), “*Mendel praefectus iudeorum*”, Fekete József (*Josephus Niger*), “a Mendel családhoz tartozó Jacobus”,²² Kis Salamon (*Salomon Parvus*), Szarvas (*Zarwas*) és a tatai József (Josephus) javára (csak általánosságban utal az elődei által megadott privilegiumokra és szabadságokra) (1518. szeptember 21)²³

Ú j a b b k i a d á s o k :

Marczali Henrik, *Enchiridion fontium historiae Hungarorum... / A magyar történet kútfőinek kézikönyve* (Budapest: *, 1901), pp. 158–160 (Mátyás király átírata)
 Kohn Sámuel, *A zsidók története Magyarországon a legrégebb időktől a mohácsi vészig* (Budapest: Athenaeum, 1884), pp. 102–110 (magyar fordítás); pp. 371–376 (szövegkritikai jegyzetek)

¹¹ MZsO I, p. 168, no. 132. – Kumorovitz L. Bernát, szerk., Budapest történetének okleveles emlékei, III (*), pp. *, no. 1010.

¹² MZsO I, p. 168 skk., no. 133. – Kumorovitz L. Bernát, szerk., Budapest történetének okleveles emlékei, III (*), pp. 281–282, no. 1158.

¹³ MZsO I, p. 174 skk., no. 136. – A budai zsidók 1439/1440-ben német nyelvű kérvényben fordultak Erzsébet özvegy királynőhöz (“allerdurchleuchtigste ffürstinn und genedigiste fraw Kunigin”) a Zsigmond császár (“keyser”) és Albrecht király (“Kunig”) által adott szabadságlevél (“briflicher freytumb”) megerősítése végett. Mandl Bernát, Magyar-zsidó oklevéltár / Monumenta Hungariae Judaica, II: 1540–1710 (Budapest: Hornyánszky Viktor, 1937), p. 524, no. 23. – Kumorovitz L. Bernát, szerk., Budapest történetének okleveles emlékei, III (*), pp. *, no. 1196.

¹⁴ Var.: Forkas, Fforkas, Forkhas, Forkazius, Forkhasius, Fforkhtasius.

¹⁵ MZsO I, p. 190–192, no. 149.

¹⁶ Hausmann / Házmán / Husman (?) / Nyúl.

¹⁷ Var.: Mayor / Mayer.

¹⁸ MZsO I, p. 198–200, no. 156.

¹⁹ MZsO I, p. 202 skk., no. 159.

²⁰ Kohn Sámuel, *A zsidók története Magyarországon a legrégebb időktől a mohácsi vészig* (Budapest: Athenaeum, 1884), pp. 435–437, no. 28. MZsO I, p. 234 skk., no. 188.

²¹ Kohn Sámuel, *A zsidók története Magyarországon a legrégebb időktől a mohácsi vészig* (Budapest: Athenaeum, 1884), pp. 439–440, no. 30. MZsO I, p. 238 skk., no. 190.

²² A praefectus veje.

²³ MZsO I, pp. 300–301, no. 251.

Friss Ármin, *Magyar-zsidó oklevéltár / Monumenta Hungariae Judaica*, I (Budapest: Wodianer F. és Fiai, 1903), pp. 288–291, no. 240 (rövid kivonattal)
Alexander Büchler, “Das Judenprivilegium Bélas IV. vom Jahre 1251”, in: Alexander Scheiber, Ed., *Emlékkönyv Heller Bernát professzor 70. születésnapjára / Jubilee Volume in Honour of Prof. Bernhard Heller on the Occasion of His Seventieth Birthday* (Budapest [Karcag: Kertész Nyomda], 1941), pp. 139–146

F o r d í t á s :

Leopold Löw [Löw Lipót], “Schicksale und Bestrebungen der Juden in Ungarn” (1846–1847), in: uő, *Gesammelte Schriften*, IV (Szegeidin: Ludwig Engel, 1898), pp. 371–435, kül. pp. 394–395 (német)
Helmár Agost, *A magyar zsidótörvények az Árpádkorszakban* (A pozsonyi kir. kath. főgymnasium 1878/9. évi értesítője, Különlenyomat) (Pozsony, 1879), pp. 13–24, kül. pp. 14–20 (magyar)
Raphael Patai, *The Jews of Hungary: History, Culture, Psychology* (Detroit: Wayne State University Press, 1996), pp. 47–49 (angol, Friss Ármin kivonata nyomán)
Mezey Barna, szerk., *A magyar jogtörténet forrásai* (Osiris Tankönyvek) (Budapest: Osiris Kiadó, 2002), pp. 123–124, no. 97 (NB: a 25–31. § nélkül!) (Béli Gábor fordítása)

I r o d a l o m :

Grünvald Fülöp, “Jura Judaeorum. A hétszáz éves oklevél a magyarországi zsidóság jogairól (1251–1951)”, *Új Élet*, 6, no. 47 és 48 (1951. *), pp. * és *

ⲛ²⁴ Bela dei gracia Hungarie²⁵ Dalmacie Croacie Rame Servie Galycie Lodomerie Commanieque Rex, Omnibus christi fidelibus presentes literas inspecturis salutem in omnium salvatore quoniam uniuscuiusque condicionis homines in nostro Regno conmorantes volumus graciae ac²⁶ benevolencie nostre ꝛ participes in Veniri²⁷ Judeis universis in regno nostro²⁸ constitutis hec Jura ordinavimus ipsis inviolabiliter observanda statuimus [§ 1] itaque primo²⁹ ut pro pecunia mobili aut pro re immobili aut in causa querimoniali que tangit personam aut res Judei nullus christianus contra iudeum nisi cum christiano et iudeo in testimonium admittatur nisi factum sit adeo notorium ꝛ et manifestum ut in dubium nequeat revocari, et nulla egeat probacione et istud temperamentum in quolibet Capitulo huius privilegii volumus observare [§ 2] Item si christianus Judeum impetit asserens quod ei sua pignora obligavit et Judeus hoc³⁰ difitetur si christianus Judei simplici verbo fidem adhibere noluerit³¹ Judeus Jurando super equivalente sibi obligato ꝛ suam intencionem probabit et transeat³² absolutus [§ 3] Item si christianus obligaverit pignus Judeo affirmans quod iudeo pro minori

---

²⁴ Zsigmond király 1422. évi oklevelén (átirat), a lapszélen, 31 héber számjegy, ⲛ–ⲛⲗ (1–31). Nyilván az önálló rendelkezések számozására, a kedvezményezettek kezétől.

²⁵ A két kézirat eltérései Büchler Sándor kiadása nyomán. A főszöveg Zsigmond 1422. évi átirata; a változatok II. Ulászló 1494. évi átiratának pozsonyi példányából. – Ulászlónál: Hungarie után Bohemie.

²⁶ Ulászlónál: et.

²⁷ Értsd: inveniri.

²⁸ A regno fölé írva: nostro.

²⁹ Ulászlónál: a primo után ismét Primo.

³⁰ Ulászlónál: hec.

³¹ Értsd: noluerit. – Ulászlónál: voluerit.

³² Ulászlónál: transiet.

pecunia obligavit quam Judeus³³ dicat Jurabit Judeus super pignore³⁴ sibi obligato et quod iurando probaverit christianus ei solvere non recuset, [§ 4] Item si iudeus christianum testibus non assumptis³⁵ dicat se pignus obligasse et ille negaverit ꝛ super hoc christianus sui solius Juramento se expurget [§ 5] Item iudeus recipere poterit nomine pignoris omnia que sibi fuerint obligata quocunque nomine vocentur nulla de hiis³⁶ requisicione facta exceptis indumentis ecclesiasticis nisi obligentur per prelatum ecclesie et Vestibus sanquinolentis³⁷ et malefactis³⁸ quas nullatenus acceptabit [§ 6] Item si christianus ꝛ impetiverit Judeum, quod pignus quod Judeus habet et³⁹ furtim aut per violenciam sit ablatum Judeus iuret super illo pignore quod quum recepit furtim esse ablatum aut receptum⁴⁰ ignoravit hoc in suo iuramento implicito quanto sit ei pignus huiusmodi obligatum Et sic probacio⁴¹ facta christianus debitum pro quo fuit obligatum⁴² sine diminucione ꝛ persolvat [§ 7] item si aut per casum incendii aut per furtum aut per vim res suas cum obligatis sibi pignoribus amiserit et hoc constiterit Et christianus qui obligavit Nichilominus eum impetit Judeus iuramento proprio absolvatur⁴³ nisi factum fuerit notorium et manifestum ut est antedictum⁴⁴ [§ 8] Item si Judei de facto inter se discordiam moverint aut ꝛ gueram⁴⁵ Judex civitatis nostre nullam sibi Jurisdictionem vendicet in eosdem sed nos aut supremus noster Camararius⁴⁶ Judicium exercebit si autem reatus vergit in personam soli nostre persone hic casus reservabitur Judicandus [§ 9] Item si christianus iudeo⁴⁷ vulnus qualecunque⁴⁸ inflixerit reuss⁴⁹ nobis solvat penam secundum consuetudinem⁵⁰ Regni ꝛ Vulnerato duodecim marcas argenti et expensas quas pro suimet curacione expenderit medicine [§ 10] Item si christianus Judeum interimerit⁵¹ digno Judicio puniatur et omnia rei⁵² mobilia et immobilia in nostram transeat⁵³ potestatem [§ 11] Item si christianus Judeum occiderit⁵⁴ ita tamen quod sanguinem eius non efuderit solvet nobis ꝛ Judicium secundum

---

³³ Ulászlónál: a Judeus hiányzik.

³⁴ Ulászlónál: pignus.

³⁵ Értsd: assumptis.

³⁶ Értsd: his. – Ulászlónál: hoc.

³⁷ Javítás a kéziratban. – Értsd: sanguinolentis.

³⁸ Javítás a kéziratban. – Értsd: malefactis.

³⁹ Ulászlónál: et hiányzik.

⁴⁰ Ulászlónál: receptum helyett raptum.

⁴¹ Értsd: probatione.

⁴² Ulászlónál: fuit obligatum helyett obligatur.

⁴³ Javítás.

⁴⁴ Javítás.

⁴⁵ Ulászlónál: gwerram.

⁴⁶ Ulászlónál: Camerarius.

⁴⁷ A christianus fölé írva Judeo.

⁴⁸ Ulászlónál: qualemcunque.

⁴⁹ Értsd: reus.

⁵⁰ Büchlernél kis sajtóhibával conuetudinem.

⁵¹ Ulászlónál: interemerit.

⁵² Ulászlónál: rei helyett eius.

⁵³ Ulászlónál: transeat.

⁵⁴ Ulászlónál: ceciderit.

consuetudinem regni percusso quatuor marcas argenti si pecuniam habere non potuerit⁵⁵ alia pena que nobis videbitur puniatur [§ 12] Item ubicunque Judeus dominium nostrum transierit nullus ei aliquod impedimentum prestabit nec molestiam inferat nec grauamen sed si aliquas merces aut alias res duxerit ⁊ de quibus tributa debeant peruenire per omnia tributorum loca nonnisi debitum solvat tributum quod solveret unus Civium illius Civitatis in qua Judeus eo tempore demoratur⁵⁶ [§ 13] Item si Judei iuxta suam consuetudinem aliquem ex mortuis suis aut de civitate ad civitatem aut de provincia ad provinciam aut de una terra ad aliam, ⁊ duxerint, nichil ab eis a tributariis nostris⁵⁷ extorqueri, si autem tributarius aliquis extorserit vel⁵⁸ predo mortui puniatur [§ 14] Item si aliquis iactaverit temerarie super scolas Judeorum Judici Judeorum marcam et dimidiam ut persolvat volumus⁵⁹ [§ 15] Item Judeus Judici suo in pena pecuniali reus inventus fuerit nonnisi duodecim ⁊ denarios solvat ei⁶⁰ [§ 16] Item si Judeus per edictum sui Judicis primo et secundo non venerit pro utraque vice solvat Judici quatuor denarios si ad tertium edictum non venerit, solvat triginta⁶¹ sex denarios Judici memorato, [§ 17] Item si Judeus Judeum vulneraverit⁶² suo iudici marcam et dimidiam in penam solvere non recuset [§ 18] Item statuimus ⁊ ut nullus Judeus Juret pro re modica super libris⁶³ moysi qui rodale appellantur⁶⁴ nisi ad nostram fuerit evocatus⁶⁵ [§ 19] Item si Judeus fuerit⁶⁶ clam interemptus ut per testimonium constare non possit Amicis suis quis eum interemerit si post Inquisitionem factam aliquem suspectum reperit et Justas et acceptabiles suspicionis ⁊ causas ostenderit Judicio huiusmodi⁶⁷ negocium duello volumus terminari. [§ 20] Item si christianus alicui Judee⁶⁸ manum iniecerit violentam pena condigna que quodam modo troncationi manus respondeant⁶⁹ volumus condempnari⁷⁰ [§ 21] Item iudex Judeorum nullam causam ortam inter Judeos in Judicium deducat nisi per querimoniam fuerit ⁊ invitatus [§ 22] Item si christianus a Judeo pignus suum absolverit ita quod penam⁷¹ inpositam non persolverit si eidem penam infra mensem non solverit illis penis acrescant⁷² pene [§ 23] Item in domo Judei

---

⁵⁵ Ulászlónál: poterit.

⁵⁶ Ulászlónál: demorabatur.

⁵⁷ Ulászlónál: vulneravit.

⁵⁸ vel helyett javítva: ut, Ulászlónál: ut predo.

⁵⁹ Az ut és volumus előtt két vonás, amelyek azt jelzik, hogy a szöveg: volumus ut persolvat; Ulászlónál is: volumus ut persolvat.

⁶⁰ Az ei után jelzés ceruzával, későbbi kéztől.

⁶¹ Ulászlónál: triginta helyett viginti.

⁶² Ulászlónál: vulneravit.

⁶³ Ulászlónál: super libris helyett supra librum.

⁶⁴ Ulászlónál: appellatur.

⁶⁵ Ulászlónál: az evocatus után maiestatem.

⁶⁶ Ulászlónál: si fuerit Judeus.

⁶⁷ Ulászlónál: huiusmodi helyett hoc.

⁶⁸ Ulászlónál: Judeo.

⁶⁹ Ulászlónál: correspondeat.

⁷⁰ A volumus condempnari a respondeant fölé írva.

⁷¹ II. Frigyes törvényében: pena helyett usura.

⁷² Ulászlónál: increscant.

nolumus hospitari [§ 24] Item si Judeus super possessiones aut literas⁷³ magnatum Regni pecuniam mutuaverit et hoc ר per suas literas et Sigillum probaverit, Nos Judeo possessiones assignabimus obligatas et ei⁷⁴ eas⁷⁵ contra violenciam defensamus et faciemus eum percipere fructus provenientes, donec christianus appareat qui velit redimere vel omnes possessiones taliter obligatas, super christianeis,⁷⁶ tamen in eisdem possessionibus existentes⁷⁷ ה Judeum aliquam Jurisdictionem noluimus⁷⁸ exercere [§ 25] Item si aliquis vel aliqua puerum Judei abduxerit ut fur volumus condempnetur [§ 26] Item si⁷⁹ Judeus receptum a christiano pignus per spacium anni tenuerit si pignoris valor mutuatam pecuniam et penam non excesserit Judeus Judici suo pignus demonstrabit et postea vendendi ו habeat libertatem [§ 27] Si quod⁸⁰ pignus per Annum et diem ultra terminum convencionis apud Judeum absque ulla protestacione remanserit nulli super hoc postea respondebit, [§ 28] Item volumus ut nullus Judeum super solucione pignoris in sua feriali die audeat coercere [§ 29] Item quicumque christianus Judeo per vim abstulerit pignus suum et כ ut violenciam in domo sua exercuerit ut dissipator Camare nostre graviter puniatur [§ 30] Item contra Judeum super causis inter se exortis nusquam praeter⁸¹ suum Judicium⁸² procedatur⁸³ [§ 31] statuimus eciam quod si Judex Civitatis In qua Judei morantur noluerint⁸⁴ eosdem secundum tenorem huiusmodi nostri privilegii Judicare sed כ contra statuta consuetudines et libertates ipsorum, actenus⁸⁵ observatas agravare⁸⁶ voluerint,⁸⁷ postquam nobis per ipsos innotuerit, ab ipsorum regimine removeantur, et alios⁸⁸ de nostra consciencia⁸⁹ constituent⁹⁰ Ut autem hec nostra constitucio perpetuam obtineat firmitatem, Presentes concessimus literas duplici Sigilli nostri munimine Roboratas כ Datum⁹¹ ab incarnatione domini⁹² millesimo ducentesimo Quinquagesimo primo Nonas decembris, Regni autem nostri, Anno sextodecimo.

---

⁷³ Értsd: litterae privilegiales.

⁷⁴ Ulászlónál: az ei hiányzik.

⁷⁵ Ulászlónál: az eas későbbi kéztől.

⁷⁶ Ulászlónál: christianis.

⁷⁷ Ulászlónál: existentibus.

⁷⁸ Ulászlónál: nolumus.

⁷⁹ Ulászlónál: a szó későbbi kéztől.

⁸⁰ Ulászlónál: ezen a helyen látszik a törlés és a későbbi javítás.

⁸¹ A p betű (rövidítés) feloldása nem per, hanem praeter.

⁸² Ulászlónál: Judicem.

⁸³ Ulászlónál: procedetur.

⁸⁴ A másolónál az iraton eredetileg volueuerint; Ulászlónál: noluerit. – Értsd: noluerint.

⁸⁵ Ulászlónál: hactenus.

⁸⁶ Ulászlónál: agravare.

⁸⁷ Ulászlónál: voluerit.

⁸⁸ Ulászlónál: alius.

⁸⁹ Ulászlónál: Sciencia.

⁹⁰ Ulászlónál: constituatur.

⁹¹ Ulászlónál a dátum után: Anno

⁹² Ulászlónál: a domini hiányzik.

Béla, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmácia, Horvátország, Rama, Szerbia, Galicia, Lodoméria, Commania királya, minden Krisztusban hívőnek, aki ezt az oklevelet látni fogja, üdvözet mindnyájunk üdvözítőjében. Azt akarván, hogy a királyságunkban lakó minden állapotú emberek kegyelmünkben és jószágunkban részesüljenek, a királyságunkban élő valamennyi zsidónak a következő jogokat adtuk, ezeket velük szemben sértetlenül megtartani rendeltük.

(1. §.) Tehát legelőször azt határozzuk, hogy pénz, ingó vagy ingatlan vagyონ dolgában, vagy bűnperben, mely a zsidó személyét vagy egyéb ügyeit illeti, keresztény zsidó ellen egyedül ne bocsáttassék tanúvallomásra, hanem csak kereszténnyel és zsidóval, kivéve, ha a tényállás annyira ismeretes és világos, hogy kétségbe nem vonható és semmiféle bizonyításra nem szorul. És azt akarjuk, hogy e méltányos rendszabály e kiváltságlevél minden pontjára nézve érvényesnek tekintessék.

(2. §.) Ha keresztény zsidót perbe fog, állítván, hogy zálogot adott neki, és a zsidó ezt tagadja: ha a keresztény a zsidó egyszerű szavának hinni nem akarna, a zsidó a nála (állítólag) zálogba vett tárgynak megfelelő értékre nézve esküt tevén, bizonyítsa az állítását, és mentessék fel a vád alól.

(3. §.) Ha keresztény zsidónak zálogot adott, és azt állítja, hogy kisebb pénzösszeg fejében zálogosította el a zsidónak, mint amennyit ez mond: a zsidó a neki adott zálogra nézve esküt tegyen, s amit esküje által igazol, (a keresztény) azt fizesse meg neki.

(4. §.) Ha zsidó állítja, hogy valamely kereszténynek zálogot adott, anélkül, hogy tanúi volnának, ez pedig tagadja: a keresztény már a saját maga esküje által szabaduljon fel a vád alól.

(5. §.) A zsidó zálogként bármi néven nevezendő tárgyat, melyet neki adnak, minden vizsgálat nélkül elfogadhat, kivéve az egyházi ruhákat, hacsak nem az illető egyház előljárója zálogosítja el, valamint a véres és nedves ruhákat; ezeket semmi szín alatt ne fogadja el.

(6. §.) Ha keresztény azzal vádolja a zsidót, hogy a zsidónál levő zálogot tőle lopták vagy rabolták: a zsidó esküt tegyen e zálogra nézve, hogy amikor átvette, nem volt tudomása arról, hogy lopott vagy rabolt jószág. Ebbe az eskübe foglaltassék bele az összeg is, melynek fejében a szóban forgó zálogot adták, és miután ily módon megtörtént a bizonyítás, a keresztény minden csorbitás nélkül fizesse meg (a zsidónak) a tartozást, melynek fejében a zálog adatott.

(7. §.) Ha a zsidó tűzvész, vagy lopás, vagy rablás folytán holmiját, és ezzel együtt a nála elzálogosított tárgyat is elveszíti, és ez bizonyos,⁹³ de a keresztény, aki a zálogot adta, mindamellett perbe fogja: a zsidó egyedül a saját esküje által mentessék föl, hacsak a tény nyilvánvaló és köztudomású nem volt, amint fentebb mondatott.

(8. §.) Ha zsidók között viszály vagy civódás támad, a városbíró ne igényelje magának a fölöttük való bíráskodás jogát, hanem az ítéletet mi vagy kancellárunk fogjuk kimondani. Ha pedig (zsidót) főbenjáró ügyekben vádolnak, az ítélethozatal egyedül a mi királyi személyünknek tartandó fenn.

---

⁹³ Értsd: bizonyított / bizonyítható.

(9. §.) Ha keresztény valamely zsidón bárminemű sebet ejt, a bűnös nekünk az országunkban szokásos bírságot fizesse, a megsebesítettnek pedig fizessen tizenkét márka ezüstöt és a költséget, amit gyógyítása érdekében orvosokra költött.

(10. §.) Ha keresztény valamely zsidót megöl, méltó büntetésben részesüljön, és a vádlott minden ingó és ingatlan vagyona a mi kincstárunkra szálljon.

(11. §.) Ha keresztény valamely zsidót megver, anélkül, hogy az véreznék, nekünk fizesse az országunkban szokásos bírságot, a sértettnek pedig négy márka ezüstöt; ha pedig pénzt nem tud előteremteni, belátásunk szerint más büntetéssel lakoljon.

(12. §.) Zsidót, bármerre utazzék is át országunkon, senki ne akadályozzon, zaklasson vagy háborgasson. Ha árut vagy egyéb jószágokat visz, amelyek után vámpénz jár, minden vámhelynél csak annyi vámot tartozik fizetni, amennyit tartózkodási helyének más polgára fizetne.

(13. §.) Ha a zsidók szokásuk szerint valamely halottjukat az egyik városból a másikba, vagy az egyik tartományból a másikba, vagy az egyik országból a másikba viszik, a vámszedők semmit ne követeljenek tőlük. Ha pedig valamely vámszedő megzsarolná őket, ez a büntett halottrablás gyanánt büntetendő.

(14. §.) Ha valaki a zsidók iskoláit⁹⁴ vakmerően háborgatja, másfél márka büntetést fizessen a zsidóbírónak.

(15. §.) Ha valamely zsidót a saját bírójának⁹⁵ fizetendő bírságra ítélték, tizenkét dénárnál nagyobb bírságot soha ne fizessen.

(16. §.) Ha a zsidó saját bírójának idézésére első és második alkalommal nem jelenik meg, mindkét alkalommal négy dénárt fizessen a bírónak, ha pedig a harmadszori idézésre sem jelenik meg, a nevezett bírónak 36⁹⁶ dénárt fizessen.

(17. §.) Ha zsidó zsidót megsebesít: saját bírójának másfél márkát fizessen büntetésül.

(18. §.) Elrendeljük továbbá, hogy csekélységek miatt zsidó nem tartozik esküt tenni Mózes könyvére, amelyet *rodale*-nak⁹⁷ neveznek, kivéve ha felségünk elé idéztetik.

(19. §.) Ha egy zsidót orvul meggyilkoltak, és barátai tanúk által nem tudják bizonyosan megállapítani, ki volt a gyilkos, de a megejtett nyomozás alapján valakit gyanúsítanak, és erre a gyanúra méltányos és valószínű okokat hoznak fel: a kérdéses ügyeket párbaj által akarjuk eldönteni.

(20. §.) Ha keresztény valamely zsidó nőn erőszakot követ el, lakoljon érte méltó büntetéssel, mely körülbelül a kézcsönkítésnek feleljen meg.

(21. §.) A zsidók között keletkezett ügyeket a zsidóbíró ne vonja ítélszéke elé, csak ha erre vádemelés által (maguk a felek) felszólítják.

(22. §.) Ha keresztény valamely zsidótól visszaváltja a zálogát, de úgy, hogy nem fizeti meg utána a kamatokat, ezek egy hónap múlva, ha nincsenek kifizetve, maguk is kamatokkal növekszenek.

---

⁹⁴ A schola Iudaeorum imatermet, zsinagógát jelent.

⁹⁵ A kifejezés feltehetően a rabbinikus bíróság (bét din) elnökére vonatkozik. A zsidóbíró (iudex Iudaeorum) intézménye a XIII. század közepén alakult ki, az illető nem zsidó volt.

⁹⁶ Ulászlónál: 26.

⁹⁷ Lat. "tekercs".

(23. §.) A zsidók házaiban nem szállunk meg.

(24. §.) Ha zsidó az országnagyoknak jószágra vagy levélre pénzt kölcsönzött, és azt pecséttel ellátott adóslevéllel bizonyítja: a zsidónak az elzálogosított jószágot oda fogjuk ítélni, azt számára erőszak ellen megvédjük, és kieszközöljük, hogy a jövedelmeket mindaddig élvezze, míg valamely keresztény jelentkezik, hogy az ily módon elzálogosított jószágokat kiváltsa; az ilyen jószágokon lakó keresztények fölött azonban a zsidó semmiféle hatóságot nem gyakorolhat.

(25. §.) Ha valaki, férfi vagy nő, egy zsidó gyermekét elrabolja, tolvaj gyanánt ítéltessék el.

(26. §.) Ha zsidó a kereszténytől vett zálogot már egy éven át magánál tartotta, és a zálog értéke a kölcsönzött pénzt és a kamatokat nem haladja meg: a zsidó a zálogot a maga bírójának mutassa be, azután eladhatja.

(27. §.) Ha a zálog a kikötött határidőn túl egy évig és egy napig minden óvás nélkül a zsidónál maradt: ez többé senkinek nem felelős érte.⁹⁸

(28. §.) Zsidót ünnepnapján zálog kiadására senki ne merjen kényszeríteni.

(29. §.) Ha keresztény erőszakkal veszi el zálogát a zsidótól, vagy ennek házában erőszakot követ el: mint királyi kamaránk megkárosítója súlyosan büntetendő.

(30. §.) Zsidók ellen, közöttük keletkezett ügyekben sehol másutt nem lehet ítéletet hozni, csak saját iskoláik⁹⁹ előtt.

(31. §.) Elrendeljük továbbá, hogy a zsidók által lakott város bírója, aki a zsidókkal szemben nem akarna e kiváltságlevelünk értelmében eljárni, hanem őket az eddigi szokás és az eddig fennálló szabadalmaik rendszabályai ellenére zaklatni akarná: miután nálunk ők maguk följelentették, elmozdítandó, és beleegyezésünk mellett más valaki neveztesse ki helyette.

Hogy pedig e rendeletünk örök időkre érvényt nyerjen, a jelen, kettős pecsétünkkel megerősített levelet kiadtuk.

Kelt az Úr megtestesülésének 1251. évében, december 5-én, uralkodásunknak pedig tizenhatodik évében.

---

⁹⁸ Értsd: a tulajdonába megy át.

⁹⁹ Értsd: zsinagóga / rabbiniikus bíróság.